

Ljiljana Beljkašić-Hadžidedić, Susreti sa ljudima, Iz etnografskog terenskog dnevnika, Zemaljski muzej BiH, Sarajevo 2007., 85 str.

Ljetos mi se u rukama našla knjižica omanjega formata, naoko bezazlena naslova – *Susreti sa ljudima*. Autoricom joj je ugledna bosansko-hercegovačka etnologinja, koja je svoj radni vijek provela u Zemaljskome muzeju u Sarajevu, a njezinu smo stručnu djelatnost pratili preko brojnih studija te nekoliko knjiga, pretežno posvećenih tematici tradicijskoga odijevanja.

Sad već u mirovini, u ovoj je knjižici Ljiljana Beljkašić-Hadžidedić objelodanila svoja sjećanja na zgrade doživljene za terenskih istraživanja i boravaka u raznim bosansko-hercegovačkim predjelima u – sad već dalekom – razdoblju između 1950. i 1985. godine.

Iz dvadesetak doživljaja, opisanih lapidarnim stilom, ocrtavaju se s jedne strane obilježja ondašnjega načina života u seoskim sredinama, a s druge se strane čitatelj sučeljuje s okolnostima u kakvima se u to doba obavljao etnološki i muzeološki terenski rad. Na širokoj pozadini slike o ondašnjoj tradicijskoj kulturi pred našim se očima (eksplicitno) pomalaju portreti Ljiljaninih sugovornika, "običnih", "malih", nerijetko neukih stanovnika sela, a među njima (implicitno) i portret Ljiljane, građanke, muzeologinje etnološkoga obrazovanja.

"Egzotika" ondašnjega još duboko patrijarhalnoga ruralnog društva prepoznaje se, među ostalim, u vjenčanju djevojke s njoj nepoznatim nedoraslim dječakom; o još uvijek nepokolebivom vjerovanju u moć vještica i vampira pa s tim u vezi i živom praksom primjene apotropejskih sredstava; o sitnim ženskim lukavstvima za stjecanje "dobroga glasa" pred seoskom zajednicom; o arhaičnome ukopu pokojnika bez lijesa uz specifičnu poputbinu; o bezobzirnomo postupku preljubničkog muža spram mlade supruge, majke njegova tek rođenog djeteta; o tajnom načinu osiguravanja potomstva, potpomognutom suptilnom solidarnošću unutar ženske supkulture i sl.

Saznaje se pritom i o funkcioniranju lokalne zajednice: ona će jednom, u slučaju nepodobnog ponašanja prema istraživačima, uz iskazanu ispriku, izrazito braniti čast vlastita sela, prebacujući krivnju na stanovnike susjednoga naselja; drugi će put biti jedinstvena u spašavanju života pridošlice, snahe ruskoga podrijetla, pred prijeljnom njemačkih vojnika za Drugoga svjetskog rata.

Između redaka tih slikovito opisanih crtica naslućuje se i svjetonazor autoričinih sugovornika. To je prije svega njihov smisao za realnost, lišen bilo kakve patetike i "velikih" gesta. Očigledno je smireno prihvaćanje sudbine bez obzira je li riječ o rješavanju problema prouzročenih *gastarbajterskom* sudbinom odvojena života ili, primjerice, prepoznatog u izravnom pitanju o izboru mjesta pokopa očekivane smrti same istraživačice u času njezina bolesnog stanja.

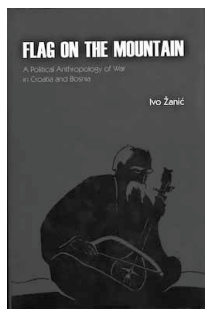
Današnjim terenskim istraživačima vjerojatno je teško zamisliti s kakvim su se teškoćama nosili etnolozi i muzeolozi 50-ih i 60-ih godina 20. st. pohodeći zabitna bosansko-hercegovačka naselja, o čemu autorica tako zorno svjedoči. Da bi doprla do sela ne jednom je morala jahati na konju – i to opremljenom samarom (!) ili se pak voziti u seoskim kolima po neuređenim putovima; hodati kroz šume s opravdanim strahom od susreta s medvjedom ili

opasnosti od zmijskog ujeda, pješačiti pašnjacima kojima su vladali ljuti psi-tornjaci; spavati na slamnjači u seoskoj kući bez minimalnog komfora, ali zato s brojnim miševima, ili pak u konačištima gdje se ne mijenja posteljina nakon odlaska prethodnih gostiju; nositi sa sobom šibice i svijeće, najnužnije lijekove i opremu za prvu pomoć, hranu. Zadivljuje kako se Ljiljana s time nosila i usto podnosila još i štošta drugo: kad je zbog pada iščašila nogu, sâma je odlučila da joj zglob "namjesti" seoska žena; kad je shvatila da se otrovala gljivama, sâma si je uspjela pomoći da bi u drugom slučaju trovanja kao pomoć prihvatila sredstvo narodne medicine kojim su seljaci u takvim nezgodama liječili svinje!

Iz svih tih s humorom ispričanih dogodovština nazire se autoričino duboko razumijevanje za njezine sugovornike i njihov nerijetko mukotrpan život. Osim što su bili predmetom njezina istraživanja, ona je za njih i medicinski skrbila, liječila ih koliko je znala i umjela, a nije uspijevala zadržati suze slušajući, uz oprostaj s pokojnikom, bolno naricanje. Humanost koja ju je krasila prepoznali su ti njezini ljudi i jednakom joj mjerom odgovorili. Posebice se to očituje u događaju s nadasve kavalirskim ponašanjem sredovječnog Ciganina-čergaša ili dirljivim opraštajem stanovnika Imljana pri njezinu odlasku.

Ljiljana Beljkašić-Hadžidedić ova je sjećanja posvetila svojim kolegama i prijateljima iz Zemaljskoga muzeja BiH koji su poginuli ili umrli tijekom rata 1992-1995. Stoga štivo ove knjižice nije tek evokacija svijeta kojega danas više nema, nije samo susret s ljudima, već je i susret s ljudskošću.

Aleksandra MURAJ

Ivo Žanić, Flag on the Mountain, A Political Anthropology of War in Croatia and Bosnia 1990-1995, Saqi Books, London 2007., 566 str.

Autsajderi što se zanimaju za *simboličku strukturu* rata/ratova u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1990-ih sve donedavno su mogli pročitati, osim ponajčešće nedovoljno upućenih radova nekolicine euroameričkih antropologa i izvrsne, pronicljive knjige Mattijsa van de Porta (*Gypsies, wars & other instances of the wild. Civilization and its discontents in a Serbian town*; 1998), tek nevelik broj radova što su ih, na engleskome jeziku, objavili kvalificirani *insajderi*. Zbog tog očitog bibliografskog deficita unutar inače vruće antropološke teme posebno veseli odluka britanske izdavačke kuće Saqi Books da se poduhvati prevođenja knjige Ive Žanića *Prevarena povijest. Guslarska estrada, kult hajduka i rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1990-1995* (1998). Da je riječ o potezu na koji hrvatski antropolozi nisu navikli, svjedoče i reci pogovora britanskomu izdanju, u kojima Žanić priznaje svoju "sumnju" i "zbunjenost", ali i "uzbuđenje" i "ponos" zbog toga što će ga sada čitati "čitav svijet". Sada će, dodaje, sve dobre strane njegova rada postati mnogo vidljivijima, ali će jednako vidljivima postati i sve njegove "napukline i nedostaci".

Britanska verzija *Prevarene povijesti* niže poglavlja kao i u prijašnjem, hrvatskom izdanju, no u svakome od njih ona kapitalizira veću vremensku udaljenost i mnoge nove sada dostupne